

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava Noorsootöö

Maria Lazutina

**PEREKOND KUI NOORTE PEREVÄÄRTUSTE
KUJUNEMISE KESKKOND IDA-VIRUMAA NOORTE
NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Andu Rämmer, PhD (sotsioloogia), Tartu Ülikooli Narva kolledži noorte
uuringute kaasprofessor

Narva 2023

Kinnitus

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Maria Lazutina

14.05.2023

/allkirjastatud digitaalselt/

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILINE OSA	6
1.1. Väärtuste definitsioonid	6
1.2. Perekonna tähtsus noorte elus	6
1.2.1. Pereväärtused	7
1.3. Põlvkondlikud erinevused.....	7
1.3.1. X-põlvkond.....	8
1.3.2. Y-põlvkond.....	8
1.3.3. Z-põlvkond	8
1.4. Traditsioonid ja religioon kui väärtuste kujundaja	10
1.4.1. Traditsioonide tähtsus inimeste elus	10
1.4.2. Religioon kui väärtuste kujundaja.....	11
1.4.3. Religiooni mõju pereväärtustele.....	12
2. EMPIIRILINE OSA	13
2.1. Intervjuu ja tulemuste analüüsi meetodid	13
2.3. Analüüs ja arutelu	14
2.3.1. Noortele olulised teadmised, oskused ja pädevused	14
2.3.2. Perekonna tähtsus ning suhted vanemate ja õvedega.....	18
2.3.3. Traditsioonide järgimine ning vanemate väärtuste ja seisukohtade mõju noortele	24
2.3.4. Järeldused ja ettepanekud.....	26
KOKKUVÕTE.....	28
SUMMARY	30
KIRJANDUS	32
LISA	36
Lisa 1. Intevjuukava.....	36

SISSEJUHATUS

Noore inimese esmaste oskuste omandamine ja maailma tajumine saab alguse ning jätkub perekonnas pikka aega. Igat tüüpi ühiskonnas on tavapäraseks taastootvaks institutsiooniks perekond (Inglehart ja Welzel, 2005). Perekond on noore inimese arendamise peamine ja samas ka kõige mõjukam ja spetsiifilisem keskkond. Eakaaslaste ja muude kodust väljaspool asuvate arengukeskkondade mõju lisandub hiljem (Hofstede jt, 2010, lk 10; Krully, 2000, Sepp, 2009 kaudu; Rezsohazy, 2001). Ehk siis just peres omandab laps sotsialiseerumisoskused, mida ta arendab ja kasutab kogu elu. Perekond on ka oluliseks väärtuste kujundajaks eelkõige lapsepõlves, kuid hiljem ka nooruses (Hofstede jt, 2010, lk 9-10). Noort seob perega palju sidemeid. Siin põimuvad ema ja isa, õvede (õdede ja vendade), vanavanemate ja sugulaste omavahelised suhted. Noore jaoks on käitumine peres ja seal domineerivad väärtused eeskujuks ning aluseks käitumismustritele suhete loomisel tema enda tulevases peres. Laps jälgendab, talletab ja tajub kõike õigeks pidava mudelina, vaatamata sellele, kas see on hea või halb (Saarits, 1998, Sepp, 2009 kaudu).

Bakalaureusetöö uurimisprobleem on, milline on perekonna mõju kristlike ja ilmalike noorte väärtuste kujunemisele.

Bakalaureusetöö aktuaalsus seisneb selles, et kuigi pereväärtusi on küll palju uuritud, pole autorile teadaolevalt Ida-Virumaa kontekstis eelmainitud väärtuseid seni põhjalikult uuritud.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada erinevusi Ida-Virumaa kristlikest ja ilmalikest peredest pärit noorte pereväärtuste vahel. Selleks, et jõuda töö eesmärgini, püstitas autor järgmised uurimisküsimused:

1. Mida uuringus osalenud Ida-Virumaa noored oma elus tähtsustavad?
2. Millised on uuringus osalenud Ida-Virumaa noortel suhted vanemate ja õvedega perekonnas?
3. Milliseid traditsioone järgitakse uuringus osalenud noorte peredes?
4. Kui palju on vanemate väärtused või seisukohad uuringus osalenud noori mõjutanud?

Bakalaureusetöö koosneb sissejuhatusest, teoreetilisest osast, empiirilisest osast, kokkuvõttest, kasutatud kirjanduse loetelust ja lisadest.

Teoreetilises osas antakse ülevaade sellest, mis on väärtused, perekonna rollist noorte elus, pereväärtustest, põlvkondlikest erinevustest, traditsioonidest ja religioonist kui väärtuste kujundajatest.

Töö empiirilises osas tutvustatakse töö metoodikat ja valimit, analüüsitakse intervjuudega kogutud andmeid ning esitatakse uurimistulemused ja järeldused. Andmete kogumiseks kasutab autor kvalitatiivset poolstruktureeritud intervjuu meetodit ning intervjuust saadud tulemusi analüüsib temaatilise analüüsi meetodil.

1. TEOREETILINE OSA

1.1. Väärtuste definitsioonid

Väärtuste uurimisega on tegelenud sotsioloogid, psühholoogid, antropoloogid ja paljud teised teadusharud. Sotsioloogias mõistetakse väärtusi kui sotsiaalse teadvuse ja kultuuri elemente, mis on indiviidi jaoks normatiivsed, sotsiaalpsühholoogias seostatakse väärtusi indiviidi sotsialiseerumisega, kohanemisega, mis põhineb rühma normidel ja nõuetel, üldpsühholoogias mõistetakse väärtusi indiviidi motivatsioonisfäärina ja pedagoogikas on väärtused kasvatuses eesmärkideks (Tuulik, 2006). Väärtused kujundavad inimeste uskumusi, harjumusi, hoiakuid, eesmärke ja tegevust (Realo, 2013). Erinevaid väärtuste definitsioone analüüsinud Shalom Schwartz leiab, et väärtused on ihaldatud olukorrale eesmärgid, mis on iga inimese jaoks erineva suhtelise tähtsusega elu juhtivad põhimõtted (Schwartz, 2006). Hollandi sotsiaalpsühholoog Geert Hofstede defineerib väärtusi suundumusena eelistada ühesuguseid olukordi teistsugustele olukordadele (Hofstede, 1991, Ojala, 2016 kaudu). Kui Schwartz kirjeldab väärtusi kui eesmärke, mille poole pürgitakse ja nende poole püüdluse sobivaks peetavaid viise, siis Hofstede peab oluliseks seda, mis eelneb eesmärgile ehk siis erinevate võimaluste vahel valimist kui pidevat protsessi. Politoloog Ronald Inglehart aga usub, et väärtused on inimeste reaktsioonid keskkonna muutustele, ehk et inimest ümbritsev keskkond mõjutab olulisel määral seda, milliseks kujunevad tema väärtused (Inglehart, 1990, Ojala, 2016 kaudu).

1.2. Perekonna tähtsus noorte elus

Ajalooliselt on enamike noorte elu kujundatud peamiselt pere poolt (Basáñez, 2016, Kall, 2020). Kultuuri ja väärtuste uurija Miguel Basáñez märgib, et aastatuhandeid on pered vastutanud teadmiste, väärtuste, oskuste ja tavade edasiandmise eest uutele põlvkondadele poolt. Perekond mängib olulist rolli laste käitumise pidevas kasvatamises ja kujundamises vastavalt ühiskonnas eksisteerivatele iseloomuväärtustele (Mustika jt, 2021). Basáñeze (2016) sõnul on vanemad kõige olulisemateks väärtuste, harjumuste, uskumuste, eluviiside ja sotsiaalsete normide edasi(k)andjateks. Vanemate mõju oma lastele sõltub ühiskondlikest tingimustest, sealhulgas perekonna eluolukorrast, sotsiaalmajanduslikust seisundist ja kultuurilisest taustast. Vanemad ei tee mingeid erilisi jõupingutusi, et oma väärtusi lastele edasi anda, vaid nad lihtsalt elavad oma elu. Lapsed jälgivad alateadlikult oma vanemate käitumist ja võtavad sageli omaks täiskasvanute käitumismustrid, kujundades oma arusaama

autoriteedist, soorollidest ja otsustusprotsessidest. Tavaolukorras kasvatavad vanemad oma lapsi, kasutades oma vanematelt õpitud repertuaari, mis on filtreeritud nende endi kogemuste valguses ja muudetud vastavalt domineerivatele tingimustele. Nii poisid kui ka tüdrukud jälgivad tähelepanelikult, kuidas täiskasvanud üksteist kohtlevad, kuidas nad kohtlevad nooremaid inimesi, kuidas nad julgustavad teisi neid kohtlema, kuidas täiskasvanud reageerivad ähvardustele ja üllatustele. Basáñez (2016) märgib, et kui pered kogevad muutusi oma eluolus või keskkonnas, võivad muutuda ka nende domineerivad väärtused ning sotsialiseerumisprotsessi läbivad lapsed õpivad uusi väärtusi kiiremini kui vanemad, eriti kui nad seisavad silmitsi mitmekesise koolikeskkonnaga. Tema sõnul saab järjepidevate väärtuste edastamist peredes edendada hariduse-, usu ja meedia kaudu, ehkki nende allikate kattumine leiab aset harva ja on enamasti juhuslik.

1.2.1. Pereväärtused

Pereväärtused on sarnased isiklike või tööväärtustega, kuid hõlmavad kogu perekonda (Waters, 2021). Sõltumata sellest, milline perekond välja näeb, kui palju vanemaid ja lapsi selles on (või ei pruugi olla), kujundavad need väärtused pereelu ja seda, kuidas inimesed võitlustega üksusena toime tulevad (Waters, 2021). Terved ja vastupidavad pered edastavad nooremale põlvkonnale väärtusi, hoiakuid, käitumismustreid ja ootusi laste kasvatamise, suhete ja otsuste tegemise osas (Ilisko ja Kravale-Paulina, 2013). Nende uuringud näitavad, et noorte õpitud pereväärtused ei ole tingimata identsed vanemate isiklike väärtustega. Põlvkondadevahelisi erinevusi tajutud pereväärtuste ja noorte isiklike väärtuste vahel käsitlevad nad kahes aspektis: avatus muutustele, modernsus (riskivalmidus, uued kogemused, muutused) ja säilitamine (traditsioon, turvalisus, kord) (Ilisko ja Kravale-Paulina, 2013). Traditsioonilised pereväärtused on: abielu, usk, ustavus, vastastikune austus (Valeeva jt, 2016).

1.3. Põlvkondlikud erinevused

Sotsiaalteadlase Mark McCrindle'i (2014) sõnul viitab põlvkond sarnase ajavahemiku jooksul (maksimaalselt 15 aastat) sündinud inimeste rühmale, kellel on võrreldav vanus ja eluetapp ning kelle on kujundanud konkreetne ajavahemik (sündmused, suundumused ja arengud). Põlvkonnauurijad William Strauss ja Neil Howe nõustuvad, et põlvkondi kujundab teatud ajavahemik: „*põlvkond on rühm inimesi, kes jagavad ajaloos aega ja ruumi, andes neile kollektiivse identiteedi*“ (Strauss ja Howe, 2000, McCrindle, 2014 kaudu, lk 17).

Põlvkondade eripärad pole lihtsalt eluetapi tegur või veidrus, millest nad välja kasvavad. Kui samas vanuses inimesed kogevad samu sündmusi, siis sotsialiseerimieas, mil inimene seisab silmitsi poliitilise nihke, tehnoloogilise muutuse või sotsiaalse märgistusega, määratakse, kui palju need tema psüühikasse ja maailmavaadetes juurduvad (McCrindle, 2014).

1.3.1. X-põlvkond

X-põlvkonda kuuluvad inimesed, kes on sündinud aastatel 1965 – 1980 (McKenna, 2023). Howe ja Straussi (2007) sõnul kasvas X-põlvkond üles ebaõnnestunud koolide ja abielude ajastul, kui noorte kollektiivne heaolu oli rahvuslike prioriteetide seas tagaplaanil ning kümned filmid kujutasid noori, kes olid sõna otseses mõttes ebaõnnestunud ellujääjad. Riske võttev X-põlvkond õppis varakult mitte usaldama institutsioone, alustades perekonnast, kuna täiskasvanute maailma raputas seksuaalne revolutsioon ja lahutuste arvu suurenemine (Howe ja Strauss, 2007). Eestis omandasid selle põlvkonna vanemad sünnikohordid hariduse nõukogudeaja lõpuperioodil ja kujundasid tugevasti taasiseseisvunud Eesti ülesehitamist (Titma, 2002) ning nooremad sünnikohordid sotsialiseerusid juba üleminekuaja rasketes majanduslikes oludes (Nugin, 2011).

1.3.2. Y-põlvkond

Selle põlvkonna algusperioodi kohta on palju erinevaid määratlusi, kuid antud bakalaureusetöö kontekstis kuuluvad siia alates 1980. aastast kuni 1995. aastate alguseni sündinud (McCrindle, 2014). Y-põlvkonna ajal abortide ja lahutuste arv kahanes, noorte väärkohtlemine ja turvalisus olid aktuaalsed teemad läbi 1980-ndate aastate ning pereväärtusi kuulutatavatest raamatutest said bestsellerid (Howe ja Strauss, 2007). Eestis hakkas abortide arv alates 1980. aastast vaikselt vähenema (Tiit, 2000). Y-põlvkonna riskikäitumise tase on pidevalt langenud ning nende kultuur muutub uue rõhuasetusega optimistlikele sõnumitele ja traditsioonilisemaks. Nende lähedased suhted vanematega kanduvad üle nende noorele täiskasvanueale (Howe ja Strauss, 2007). Eestis on see põlvkond saanud täiskasvanuks juba nõukogudejärgsel ajal ning nende väljakutsed ja probleemid on väga sarnased nende Lääne ühiskondades elavate eakaaslaste omadega.

1.3.3. Z-põlvkond

Z-põlvkond sai alguse sündimuse tõusust 1995. aastal (McCrindle, 2014). McCrindle (2014) kirjeldas seitset tegurit, mis kujundava Z-põlvkonna:

1. Demograafilised muutused. Z-põlvkonna arvukus kasvab kiiresti muutuvatel aegadel. Alates 1966. aastast on kogu maailma elanikkond kahekordistunud. Rahvastiku vananemise tagajärjed tähendavad, et Z-generatsioon alustab oma karjääri massilise vananemise ajal - nad töötavad kauem, elavad kauem ja neil on pikem pensionifond.
2. Põlvkondlikult määratletus. Z-põlvkond on materiaalselt ja tehnoloogiliselt kõige rikkam, omavahel globaalselt ühendatud, formaalselt kõige haritum põlvkond, mida meie maailm on kunagi näinud. Z-põlvkonna jaoks on 21. sajandil täisealiseks saamine andnud ainulaadse vaatenurga – nad on kujunenud ebastabiilsetel majanduslikel aegadel, mis on seotud ülemaailmse finantskriisiga, samal ajal kui neil on rahvusvahelised sidemed ja nad on kaasatud ülemaailmsete kaubamärkide ja tehnoloogia kaudu.
3. Digitaalselt osavad. Vanus, mil inimesed esimest korda tehnoloogiat kasutavad, määrab, kui kindlalt see nende elustiili siseneb. Z-põlvkond, kes kasutab tehnoloogiat juba väga noorelt, on selle orgaaniliselt kasutusele võtnud peaaegu kõigis oma eluvaldkondades, tänu millele on need tuntud kui digitaalsed integraatorid.
4. Globaalselt orienteeritud. Z-põlvkond on esimene põlvkond, mis on muutunud tõeliselt globaalseks. Nende jaoks pole tähtsad mitte ainult muusika, filmid ja globaalsed kuulsused, nagu see oli eelmiste põlvkondade jaoks, vaid tänu tehnoloogiale, globaliseerumisele ja kultuurilisele mitmekesisusele on mood, toit, veebimeelelahutus, sotsiaalsed suundumused ning kommunikatsioon muutunud globaalseks nagu kunagi varem.
5. Visuaalselt kaasatud. Noorem põlvkond, kellest paljud eelistavad vaadata probleemi kokkuvõtvat videot, selle asemel, et lugeda artiklit, kus seda arutatakse. Teabe ülekülluse ajastul on sõnumid üha enam pildipõhised ning sildid, logod ja kaubamärgid, ületades keelebarjääre, suhtlevad sõnade ja fraaside asemel värvi ja mustriga.
6. Hariduslikult reformitud. Keskmise noor kulutab formaalsele haridusele rohkem aastaid kui kunagi varem. Samal ajal kui kõrghariduse määr on sarnane, ei sõltu haridus tänapäeva üliõpilaste jaoks enam noorusaja eluetapist, vaid on elukestev reaalsus.
7. Sotsiaalselt määratletud. Tänapäeva noored on rohkem kui ükski varasem põlvkond oma eakaaslastega tihedalt seotud ja kujunevad nende kaudu.

Võrreldes X-, Y- ja Z-põlvkondi teeb autor järgmised järeldused:

X- ja Y-põlvkonna vahel on toimunud märkimisväärne kultuuriline muutus. X-põlvkond õppis varakult mitte usaldama institutsioone ja kasvas üles nõukogude võimu stagneerumise, ebaõnnestunud koolide ja abielude ajastul, samas kui Y-põlvkond nägi lahutuste ja abortide arvu langust ning pereväärtuste esiletõusu. See tähendab, et Y-põlvkonna kultuur on muutunud traditsioonilisemaks ja optimistlikumaks võrreldes X-põlvkonnaga.

Z-põlvkond eristub märkimisväärselt nii X- kui ka Y-põlvkonnast, kuna neil on ainulaadne kombinatsioon omadustest, mis on kujundatud kiiresti muutuva maailma ja tehnoloogia arengu tulemusena. Z-põlvkond on esimene tõeliselt globaalne põlvkond, mis on suuresti kujunenud tehnoloogia ja sotsiaalmeedia mõjul.

Tehnoloogia kasutamine on suurenenud igas järgnevas põlvkonnas. X-põlvkond sai tehnoloogiaga tuttavaks täiskasvanueas, Y-põlvkond kasvas üles tehnoloogia arengu ajal ning Z-põlvkond on tuntud kui digitaalmaailma sündinud, kes on tehnoloogiat kasutanud juba väga noorest east alates.

Haridus on muutunud olulisemaks igas järgnevas põlvkonnas. Keskmine noor Z-põlvkonnast kulutab rohkem aastaid formaalsele haridusele kui eelmised põlvkonnad ning hariduse omandamine on neile muutunud elukestvaks reaalsuseks.

Sotsiaalne seotus ja eakaaslaste mõju on tugevam Z-põlvkonnas kui X- ja Y-põlvkonnas. See on osaliselt tingitud tehnoloogia ja sotsiaalmeedia rollist nende igapäevaelus, mis võimaldab neil olla pidevalt ühenduses oma eakaaslastega.

Kokkuvõttes on X-, Y- ja Z-põlvkondade vahel märkimisväärsed erinevusi nii kultuurilistes, sotsiaalsetes kui ka tehnoloogilistes aspektides. Iga põlvkond on kujundatud nende sotsialiseerumiseal aset leidnud ajalooliste sündmuste, suundumuste ja arengute tõttu, mis omakorda mõjutavad nende maailmavaateid, väärtusi ja käitumist.

1.4. Traditsioonid ja religioon kui väärtuste kujundaja

1.4.1. Traditsioonide tähtsus inimeste elus

Algselt tähendab traditsiooni mõiste ladina keelest tõlgituna "midagi päritud" (Graburn, 2008, Alexander, 2016). Traditsioon oli nii elatusvahend kui ka sümbol, ajalugu ja mälestus,

mis andis inimesele individuaalsuse ja staatuse (Graburn, 2008). Seega võime öelda, et isegi olukordades, kus ühiskond on põlvest põlve peaaegu muutumatuna püsinud, on "traditsioon" olnud midagi üsna kesket või olulist ning traditsioone (taas)luuakse pidevalt ja (alati) mitte mingil ammusel ajal, vaid (ka) tänapäeval (Graburn, 2008). Traditsioonid võimaldavad meil pärida midagi oma esivanematelt, edastada seda oma järeltulijatele (Alexander, 2016). Kultuuripsühholoog Lev Võgotski (1978) rõhutab kultuurivahendite, nagu keel ja traditsioonid, rolli individuaalsete mõtteprotsesside kujundamisel. See vaade rõhutab traditsiooni tähtsust kultuuriliste teadmiste, uskumuste ja väärtuste edastamisel ühelt põlvkonnalt teisele (Vygotsky, 1978). Kuna inimesed on seotud kultuuritraditsioonidega, omandavad nad oma kultuurikogukonna tähendused ja väärtused, mis lõppkokkuvõttes kujundavad nende identiteeti ja maailmavaadet (Vygotsky, 1978). Fiske (1992) pakub välja "relatsioonimudelite teooria", mis rõhutab traditsiooni tähtsust sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamisel. Selle teooria kohaselt võimaldavad traditsioonid inimestel jagada sisukaid kogemusi, mis tugevdavad inimestevahelisi sidemeid ja soodustavad koostööd (Fiske, 1992). See seos edendab kogukonnas ühiseid väärtusi, uskumusi ja tavasid, edendades ühtekuuluvustunnet ja grüpiidentiteeti (Fiske, 1992).

1.4.2. Religioon kui väärtuste kujundaja

Religioon oli kunagi selliste usutavate ja veenvate tähenduste allikas, mis sidus inimesi kõigi poolt ühiskonnas jagatud vaadetega (Pargament, 1997). Basáñeze (2016) sõnul on religioon perekonna ning kooli ja õpetajate järel kolmas tegur, mis mõjutab inimese väärtusbaasi. Religiooni täielik mõju üksikisikule algab noorukiea algusest. Tema sõnul läks aastatuhandeid perekondade käes püsinud väärtuste edasiandmise monopol pärast keerulisemate religioonide välja kujunemist viimaste kätte. Paljud religioonide tavad ja õpetused on kujunenud välja vastusena mingitele konkreetset ajaloolisel hetkel tekkinud vajadustele. Religiooni mõjukus seisneb selles, et see ei mõjuta mitte ainult otseselt üksikisikut, vaid ka kaudselt kiriku kaudu, ning raamistab samuti väärtuste edasikandumist kodukeskkonna ja kooli ning hilisemal eluteel üha enam meedia, poliitikate ja seadusandluse kaudu. Inglehart ja Welzel (2005) selgitavad maadevahelisi kultuurilisi erinevusi tänaste ilmalike ühiskondade vahel nende varasema suhte kaudu religiooniga, mis on kujundanud nendes domineerivaid väärtusi. Basáñez (2016) märgib, et kuigi juudid, protestandid, katoliiklased ja enamasti ka moslemid jagavad samu väärtusi, ei tulene ühiskondade

vahelised kultuurilised erinevused mitte õpetuste sisust, vaid nende tõlgendamisest ja rakendamisest.

Smith ja Snell (2009) uurisid religiooni, eriti kristluse mõju 18-23-aastaste noorte väärtustele ja moraalsele arengule. Intervjuude ja küsitluste abil leidsid nad, et usuline pühendumus ja kaasatus mõjutavad positiivselt moraalsete väärtuste ja prosotsiaalse käitumise kujunemist (Smith ja Snell, 2009). Autorid leidsid, et kristlikud õpetused ja tavad, nagu palvetamine, pühakirja lugemine ja usukogukondades osalemine edendasid selliseid väärtusi nagu ausus, kaastunne ja personaalne vastutustunne. Preston, Ritter ja Hernandez (2010) analüüsisid põhjalikult religioosse prosotsiaalsuse uuringuid, keskendudes sellele, kuidas religioossed veendumused ja tavad, eriti kristluses, mõjutavad prosotsiaalset käitumist ja väärtuste kujunemist. Nad leidsid, et usulised veendumused ja tavad edendavad prosotsiaalseid väärtusi ja käitumist selliste mehhanismide kaudu nagu empaatia, moraalne intuitsioon ja sotsiaalne õppimine. Autorid tõid välja mitu olulist väärtusi kujundavat kristluse põhiprintsiipi, näiteks kuldreegel *"nagu te tahate, et inimesed teile teeksid, nõnda tehke neile"* ja tähendamissõna heast samariitlasest, mis on väärtuste kujundamisel põhilised moraalsed õpetused.

1.4.3. Religiooni mõju pereväärtustele

Ideed, et religioon mängis olulist rolli pereväärtuste kujundamisel, toetavad paljud autorid.

Mahoney jt. (2003) uurisid religiooni rolli peresuhte pühitsemisel, keskendudes kristlikule usule. Nad väidavad, et kristlus julgustab inimesi pidama oma peresuhteid pühaks, andes neile vaimse tähtsuse. Selline pühitsemine soodustab peredes suuremat armastust, austust ja pühendumist, kui nad püüavad elada oma usu poolt propageeritud pühade ideaalide järgi (Mahoney jt, 2003). Wilcox ja Wolfinger (2016) usuvad, et kristlikel usupraktikatel on positiivne mõju pereväärtustele, nagu lojaalsus, toetus ja stabiilsus. Regulaarselt kirikus käivad paarid püsivad tõenäolisemalt koos, on üksteisele lojaalsed ning pakuvad oma perele emotsionaalset ja rahalist tuge (Wilcox ja Wolfinger, 2016).

Kokkuvõtteks võib öelda, et kristlus kujundab pereväärtusi mitmel viisil, soodustades pereliikmete armastust, austust, lojaalsust ja tuge. Valgustades peresuhteid ja julgustades usuelus osalemist, edendavad kristlikud õpetused perede tugevdamist ja stabiilsust.

2. EMPIIRILINE OSA

2.1. Intervjuu ja tulemuste analüüsi meetodid

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on selgitada välja erinevused Ida-Virumaa kristlikest ja ilmalikest peredest pärit noorte pereväärtuste vahel. Selleks, et käesoleva uurimistöö eesmärki saavutada, on vaja selgitada, mida Ida-Virumaa noored oma elus tähtsustavad, millised Ida-Virumaa noortel on suhted vanemate ja õvedega perekonnas, milliseid traditsioone järgitakse peredes ning kui palju on vanemate väärtused või mõtted noori mõjutanud?

Bakalaureusetöö uuringus autor kasutas andmete kogumiseks kvalitatiivset poolstruktureeritud intervjuu meetodit. Intervjueerimist võib määratleda kui keskendunud vestlust kahe või enama inimese vahel teatud teemal (Lepik *et al.*, 2014). Andmete kogumiseks töötas autor välja intervjuukava (vt Lisa 1). Küsimustiku viide temaatilisse plokki on koondatud küsimused, mille abil uuriti noorte arvamusi perekonnast ja selle rollist väärtuste kujunemisel. Intervjueeritavaga kokku lepitud mitteformaalses keskkonnas esitati vestluse käigus küsimusi. Eesmärgiks oli esitada vajadusel ka täiendavaid küsimusi selliselt, et need ei rikuks vestluse üldist käiku, vaid sobituksid täpsustustena jutu sisse (Jadov, 2007).

Autor analüüsis intervjuutulemusi kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil. Selle abil selgitati välja noorte arvamused suhetest perekonnast ning perekonnas kujunenud väärtustest. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu on võimalik keskenduda teksti olulistele tähendustele (Kalmus, Masso, Linno, 2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab analüüsida ka varjatud sisu, st võtta arvesse ridade vahel peituvat ehk kodeerida tekstikirjutaja vihjeid, kavatsusi ja eesmärke ning mitme varjundi tõlgendamise erinevaid võimalusi (Kalmus, Masso, Linno, 2015). Üks kvalitatiivse analüüsi meetoditest on temaatiline analüüs, mida iseloomustab paindlikkus (Braun, Clarke, 2006). Temaatilise analüüsi eesmärk on leida tekstist tähendused, teemad ja nende järjepidevus (Kalmus, Masso, Linno, 2015).

2.2. Intervjueerimine

Andmete kogumiseks tegi autor individuaalsed süvaintervjuud noortega. Intervjuude eesmärgiks oli selgitada välja noorte arvamusi perekonnast ja selle rollist väärtuste kujunemisel. Sobilike inimeste leidmiseks tegi autor küsitluse oma noorte seas, mis sisaldas sissejuhatavat selgitust, mida autor uurib ja miks see teema autorit huvitas. Autor valis

intervjuu salvestamiseks iga noorega talle sobiva aja. Intervjuud viidi läbi 2023. aasta veebruarist märtsini. Intervjuu koha arutas autor intervjuueeritavaga eelnevalt läbi ja leppis kokku lähtuvalt iga noore mugavusest. Kokku sai tehtud individuaalintervjuud kuue noorega. Autor viis kõik intervjuud läbi kontaktset. Iga intervjuu kestus oli 30 kuni 60 minutit. Intervjuudes osales neli tütarlast ja kaks noormeest vanuses 19 – 26 aastat. Kolm tütarlast olid pärit kristlikest protestantlikest peredest, üks neiu ja mõlemad noormehed olid ilmalikest peredest. Autor valis selle vanus seetõttu, et 19 – aastast hakkavad paljud noored kooli lõpetama ja oma elus esimesi olulisi otsuseid tegema. Mõned kolivad vanemate juurest ära ja hakkavad elama iseseisvalt. See aitab saada teavet selle kohta, milliseid väärtusi noored kodust iseseisvasse ellu kaasa võtavad. Kõik intervjuueeritud on Ida-Virumaa noored, kes on pärit Narvast, Jõhvist ja Kohtla-Nõmmelt. Viis intervjuud tehti vene keeles ning üks eesti keeles. Vestlusprotsess oli vabas vormis ja rahulik, nii et iga noor tundis end enesekindlalt ega kartnud rääkida. Autor salvestas kõik intervjuud helifailina. Info kogumiseks kasutas salvestusseadmena isiklikku mobiiltelefoni. Kõik noored olid nõus uuringus osalemisega ning olid teavitatud sellest, et intervjuueerimisel jälgitakse anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõtteid. Nad andsid nõusoleku, et autor salvestab intervjuud, ning peale bakalaureusetöö valmis saamist kustutab salvestused. Pärast igat intervjuud transkribeeris autor kõik vastused ja analüüsis neid temaatilise analüüsi abil.

2.3. Analüüs ja arutelu

2.3.1. Noortele olulised teadmised, oskused ja pädevused

Esimese uurimisküsimuse abil otsis autor vastust sellele, mida intervjuueeritud noored on oma elus tähtsustavad. Intervjuudest selgus, et kõigi vastajate hinnangul peavad tänapäeva noored üldiselt oluliseks suhteid, enesearengut ja rahatarkust. Kuid ka mõned intervjuueeritavad (N 19 ja N 26) märkisid, et tänapäeva noorte jaoks pole vähetähtis trendide järgimine ja populaarne olla. Ühel juhul märkas vastaja (M 22), et tänased noored võivad käituda varasemast riskantsemalt.

(M 22): “Mulle tundub, et noored on nüüd avatumad, võimelisemad tegema mingeid meie arvates pööraseid otsuseid. Ehk siis tean paljusid noori, kes näiteks 15 – 16 aastast on valmis minema teise riiki ja oma elu nullist ise üles ehitama. See on minu jaoks veidi hirmutav, sest 16 – aastast poleks ma seda teinud.”

Kui rääkida noortele eluks vajalikest pädevustest, teadmistest ja oskustest, siis võib intervjuude andmete põhjal öelda, et neid oli päris erinevaid, mida intervjueeritavad esile tõid. Vastaja (N 26) märkis hariduse ja kannatlikkuse olulisust, samas vastaja (N 21) hinnangul oli üheks olulisemaks oskuseks julgus küsida ja eksida.

(N 21): "Noored peaksid teadma tõsiasja, et on okei, kui midagi ei tea. Küsimusi küsida ja esitada on okei. Väga oluline on mitte karta loll välja näha."

Intervjueeritavad (N 21, M 22, N 24) sõnul on noortele olulisteks pädevusteks teadmised ja oskused, mida noored eluks vajavad: kriitiline mõtlemine, digipädevused, organiseerimisoskus, suhtlemisoskused, paindlikkus, planeerimisoskus. Vastajad (M 22 ja N 26) märkasid, et noortele on oluline leida eesmärk, miks/milleks nad elavad.

(N 26): "Nende jaoks on väga oluline leida oma elu eesmärk. Kui neil pole eesmärki, pole ka teadmistel ja oskustel tähtsust."

Põlvkondade käekäigu kohta arvasid kõik intervjueeritavad, et tänased noored elavad üldjoontes nende vanemate põlvkonnast paremini, kuid nad mainisid ka erinevaid valdkondi, kus see nii ei ole. Vastajate (N 19 ja N 24) hinnangul elavad tänapäeva noored materiaalses mõttes küll paremini, kuid nende suhtlemisoskused on varasemast halvemad.

(N 19): "Suhtlemise poole pealt tundub mulle, et vanemad elasid paremini, tänu sellele, et neil polnud tehnikavidinaid ja nad olid sunnitud omavahel rohkem suhtlema."

(N 24): "Suhete osas pole minu meelest vanemad elasid parem. Tänapäeva noored ei oska suhelda."

Vastajad (M 22, M 22, N 26) mainisid, et tänapäeva noortel on rohkem võimalusi enesearendamiseks ning maailm pakub neile varasemast rohkem võimalusi midagi uut teada saada. Vastajate (N 21, M 22) hinnangul on kritiseeritud iga põlvkonna noori, ning iga vanem põlvkond räägib sellest, et nemad elasid paremini, kui teised. Samas püüab vanemate generatsioon noorte põlvkonna väljakujunemist igati mõjutada.

(N 21): "Noori on kritiseerinud iga eelnev põlvkond. Mul ei ole sellele küsimusele täpset vastust, sest minu vanemate põlvkonnas olid miinused ja nüüd on plusse ja miinuseid ka meie põlvkonnas. Arvan, et noorust pole vaja iseloomustada, seda tuleb aktsepteerida sellisena,

nagu ta on, ja pole vaja püüda vaadata seda läbi põlvkondade prisma. Ei tohi unustada, et iga põlvkonna sees oli soov järgmise elu muuta ja lihtsustada. See tähendab, et see, mis meil praegu on, on mingil hetkel eelmise põlvkonna teene.”

(M 22): “Minu vanemate põlvkond võib vabalt öelda, et elasid paremini kui tänane põlvkond. See sõltub nende tajust.”

Vastustest saab järeldada, et igas põlvkonnas oli plusse ja miinuseid. Tänapäeva noortel on varasemast rohkem arenguvõimalusi, kuid samas kannatab nutitehnoloogia kasutamise tõttu nende oskus teiste inimestega silmast-silma suhelda.

Intervjuerijad väärtustavad suhteid sõprade ja perekonnaga ning inimestevahelistest usalduslikest suhetest rääkides nende arvamused jagunesid kaheks. Pooled intervjueritud arvasid, et nende peredes ei ole selliseid usalduslikke suhteid, mida nad võiksid usalduslikeks pidada. Siin ei ilmnunud erinevusi kristlikest ja ilmalikest peredest vastajad arvamuste vahel, kuna sama arvamust jagasid mõlematest peredest intervjueritud. Intervjuudest koorusid mitmed peamised suhete usalduslikkuse tunnused. Nendeks oli kindlus, et inimene ei räägi kolmandatele inimestele, mida on nendega jagatud; julgus jääda iseendaks ja nutta usaldusväärse inimese ees; ühiselt läbitud raskused ja teatud ajaperioodi jooksul loodud suhted; vastastikkus tunnete väljendamisel.

(M 22): “Mul on nagu see, et kui ma saan talle rääkida asju, mida ma näiteks teistele rääkida ei tahaks. Ma ei pea valima sõnu, ma ei pea hakkama talle seletama, miks ma nii tegin, ennast õigustama.”

Samas pihtis intervjueritav (N 24), et kuigi ta tunneb end küll oma vanematega suhtlemisel turvaliselt, ei saa ta neid lõpuni usaldada.

(N 24): “Lähtuvalt sellest, mida ma pean usalduslikeks suheteks, ei ole need minu peres sellised, kuid mul on mugav vanematega suhelda.”

Turvatu tunne tuleneb vastajate usalduslikust suhtest. Vastajad (N 21, M 22, N 24) märkisid, et nad saavad end turvaliselt tunda siis, kui on kindlustunne, et inimesed ei peta, vanemate ja sõpradega on head suhted, ning et on olemas koht, kuhu häda korral minna.

(N 24): “Kui tean, kuhu pöörduda, kui minuga midagi juhtub. Ohutus ei tähenda ohu puudumist, see tähendab, et kui on oht, tead, mida teha ja kuhu minna.”

Intervjueeritavad (N19, M 22, N 26) olid arvamusel, et turvalisus tähendab nende jaoks enamasti iseenda kaitsetunnet – eluks kõige vajaliku olemasolu, füüsilist valu puudumist, rahalist kindlustunnet ning hirmu puudumist.

Vastuste põhjal võib järeldada, et turvatunne tagatakse inimese elus erinevate tegurite kaudu (eespool loetletud, valu puudumine jne). Üks neist teguritest on suhtumine üldtunnustatud reeglitesse (näiteks mitte ületada teed punase tulega). Kõik intervjueeritavad leidsid, et inimene peaks üldtunnustatud reeglitest kinni pidama ka siis, kui keegi neid ei järgi ning käituma korralikult ja kombekalt ja vältima tegevusi, mida teised võiksid pidada sobimatuks.

(N 21): “Kunagi arvasin, et olin suurema osa oma elust kandnud usutunnistust, et olen oma peres toimuva peegeldus ning arvan siinamaani niimoodi. Kui ma mõnda avalikku kohta lähen, on mul alati kuskil alateadvuses mõte, et nii nagu ma seal käitun ja kuidas ma räägin, niimoodi minu peres käitutakse ja räägitakse. Ma tõesti ei taha oma perekonda kahjustada.”

Kuigi intervjueeritavad märkisid, et korralikult käitumine on väga oluline, ei tohiks olla konformistlik ja tuleks hoiduda teiste arvamusega kaasaminekust, sest sel moel võib loovutada kontrolli oma tegevuste üle.

(N 21): “Mõnikord saan aru, et teiste arvamused võivad minu tegevust kontrollida.”

Küsimusele, kas see, et naine töötab täiskohaga, võiks kuidagi mõjutada pereelu korraldust, kaldusid vastajad arvama, et see kõik on individuaalne ja sisaldab nii plusse kui miinuseid. Ühelt poolt võib kannatada perekonna olme naise suure töökoormuse tõttu.

(N 21): “Kuna mu ema töötab, jääb enamik majapidamistöid tegemata.”

Teisalt muutuvad tänu sellele lapsed peres palju iseseisvamaks.

(M 22): “Lastel natuke rohkem iseseisvust seal tuleb.”

Viis intervjueeritavad (N 19, N 21, M 22, M 22, N 26) ei järgi soolist stereotüüpi mille kohaselt mees peaks teenima raha ja naine hoolitsema kodu ja pere eest.

(M 22): *“Kõik on võrdsed ja kui see on vastastikune kokkulepe, siis on see normaalne. Kui naine ei taha kodus istuda, vaid tahab areneda, on tal selleks täielik õigus.”*

Intervjueeritav (N 24) toetas endiselt väidet, et mees peaks raha teenima ja naine kodu ja pere eest hoolitsema.

2.3.2. Perekonna tähtsus ning suhted vanemate ja õvedega

Teise uurimisküsimuse abil uuris autor millised on intervjueeritud Ida-Virumaa noortel suhted vanematega ja õvedega. Kõik intervjueeritavad ütlesid, et perekond on nende jaoks väga oluline.

(N 24): *“Perekond on koht, kus sind mõistetakse, kus saad olla sina ise.”*

Intervjueeritavad tunnevad end oma pere tähtsate liikmetena ja mõtestavad seda erinevate tegurite kaudu. Vastajad (N 19, M 22 ja M 22) tunnevad vastutust teiste pereliikmete eest, kuna nemad on vanemateks lasteks enda peredes, ning lapsevanemad küsivad nendelt sageli nõu oma nooremate lastega suhtlemise kohta. Vastajad (N 21 ja N 24) saavad sellest aru vanemate hoolitsuse kaudu, kui vanemad neid rahaliselt ja verbaalselt toetavad.

Lapse tingimusteta armastuse küsimuses vanemate vastu lahknesid vastajate arvamused suhtumises austusesse. Intervjueeritavad (N 19, N 24, N 26), kes kasvasid üles kristlikke traditsioone järgivates peredes, usuvad, et vanemad peavad pälvima armastust, kuid mitte austust. Austuse põhjus on piibellike väärtuste järgimine ja tänulik suhtumine sellesse, et vanemad elu andsid.

(N 19): *“Piibel ütleb, et austa oma isa ja ema, nii et ma arvan, et laps peaks kindlasti austama. Aga kui rääkida armastusest, siis see on väga raske küsimus. Väga raske on armastada, kui su vanemad on halvad, joovad, peksavad või lausa hülgasid. Arvan, et laps ei pea vanemaid tingimusteta armastama, kõik tuleneb vanematega suhete loomisest.”*

Ilmalikke traditsioone järgivates peredes üles kasvanud vastajad (N 21, M 22, M 22) usuvad, et armastus ja austus vanemate vastu ei ilmne iseenesest. See peab olema vastastikune austus ja armastus.

(N 21): *“Lapse tingimusteta armastus vanema vastu ei ilmne iseenesest. See tähendab, et kui laps nägi lapsepõlves, et teda armastatakse tingimusteta, siis suure tõenäosusega vastab*

ta täiskasvanueas oma vanematele samaga. Aga kui armastus oli pealiskaudne, siis tõenäoliselt tuleb see sama ka täiskasvanueas.”

Küsimuses, kas vanemad on intervjueeritavate jaoks autoriteediks, intervjueeritute arvamused lahknesid. Siin ei saa teha võrdlust kristlikest ja ilmalikest peredest pärit vastajate vahel, kuna nii nende seas, kes peavad enda vanemaid autoriteediks ja nende seas, kes neid selleks ei pea, on uuringus osalejaid nii religioossetest kui ilmalikest peredest. Mõned ei pea oma vanemaid autoriteediks ega taha nende eeskuju järgida.

(M 22): “Vaadates, kuidas mu ema ja kasuisa praegu elavad, saan aru, et nende vanuses ma nii elada ei tahaks.”

Vastajad (N 19, N 22, N 26) märkisid, et nende emad on neile visaduse, tarkuse ja vastupidavuse eeskujuks.

Samuti jagunesid arvamused vanemate ja laste vahelise usalduse osas. Enamus intervjueeritavaid (M 22, M 22, N 24) märkisid, et kuigi neil on oma vanematega head suhted, ei saa nad neid usaldada.

(M 22): “Suhtleme peaaegu iga päev. Kuid samas on kõik meie vestlused väga pealiskaudsed.”

(M 22): “Mul kahjuks on niimoodi, et ma usaldan rohkem enda häid sõpru kui vanemaid.”

(N 24): “Aastate jooksul olen avastanud, et vanemate reaktsiooni tõttu ei saa ma kõike usaldada.”

Vastajad (N 19, N 21, N26) aga rääkisid usalduslikest suhetest oma vanematega.

(N 21): „Minu jaoks ei ole vanemad ühesugused. Need on kaks erinevat inimest. On asju, milles ema saab paremini aru, ja on asju, milles kasuisa mõistab mind paremini. Kõik oleneb sellest, kas mul on mingi probleem ja mis on selle probleemi teema. Aga kõige üldisemas mõttes usalduslik suhe.“

Intervjuudest selgus, et vastajate (N 19, N 21, M 22) jaoks oli nende vanemate jaoks olulisem luua nendega usalduslikud suhted, kui nende eest hoolitseda.

(N 21): “Minu vanemate jaoks on kõige olulisem olla oma lastega pidevas suhtluses. Kuigi elan juba kolmandat aastat eraldi ja elan teises linnas, tuleb mu ema minuga aega veetma ja ma tulen ka nende juurde, et nendega koos aega veeta.”

Samas arvavad teised intervjuudes osalenud noored (M 22, N 24, N 26), et erinevate asjaolude tõttu oli vanemate jaoks esmatähtis nende eest hoolitsemine.

(N 26): *“Hoolitsemine oli vanemate põhiülesanne, kuna meid oli palju. Isa töötas palju, kuigi ema oli meiega, kuid kuna meid oli palju, ei olnud tal kõigi jaoks nii palju aega.”*

Kuid kõigi vastajate jaoks oli olulisem koos vanematega veedetud aeg, kui nende heaolu loomiseks kulutatud raha.

(N 21): *“Vanematega koos veedetud aeg, sest see hetk ei pruugi enam korduda ning kõik materiaalsed asjad saab osta ka muul ajal.”*

Vastajate (N 19, N 21, N 26) hinnangul on suhted vanematega aja jooksul muutunud. Teismelisena ei saanud nad oma vanemaid usaldada, kuid täiskasvanuna on suhe muutunud ja nüüd on neil head suhted. Põhjuseks tõid intervjuueeritavad esile, et üleminekueas tundus neile, et kõik on nende vastu, olulist rolli arengus hakkasid mängima hormoonid ja lihtsam oli rääkida kõike oma sõpradele kui vanematele.

(N 26): *“Teismelisena ei saanud ma oma vanemaid usaldada, mulle tundus, et kõik, mida ma teen, oli nende arvates vale ja meil ei olnud head läbisaamist.”*

Pärast puberteediaja möödumist ja vastajate maailmataju muutumist muutusid ka nende suhted vanematega.

(N 19): *“Pärast teatud peresiseseid probleeme saime aru, et tuleb üksteist toetada ja kuulata, peale seda suhe muutus.”*

Intervjuueeritavate sõnul jagatakse peres muresid, kogemusi, saavutusi ja ebaõnnestumisi erinevalt. Vastaja (N 21) rääkis, et tavaks on jagada saavutusi, mitte ebaõnnestumisi, millest palju ei räägita. Samas jagavad teised vastajad (N 19, M 22, N 26) pidevalt enda pereliikmetega oma saavutusi, muresid ja ebaõnnestumisi. Mõnedel noortest täiskasvanutest intervjuueeritavatel (M 22 ja N 24) ei ole tavaks jagada neid perega, pigem räägitakse nendest jätkuvalt sõpradega.

Vaatamata sellele, et vanemad ei ole kõigile intervjuueeritavatele eeskujuks ja kõikidel uuritutel ei ole perekonnas väga usalduslikud suhted, märkisid vastajad siiski, et neid pereliikmete poolt armastatakse. Vastustest selgus, et intervjuueeritavate jaoks olulised tegurid, mille kaudu kujuneb arusaam vanemate armastusest, on huvitumine nende

käekäigust, suhtlemise ja tegude (kingituste ostmine, vanemate saabumine intervjueeritava jaoks erilisele sündmusele) kaudu.

Küsimustes, mis puudutavad vanemate vastutust laste elu eest ja kontrolli selle üle, leidsid intervjueeritavad, et vanemad peaksid vastutama varasemast rohkem lapse tervise ja hariduse eest.

(M 22): "Sellistes olukordades, kui lapse tervis või tema seisund on ohus, tuleb vanematel lihtsalt tema kaitsmiseks selline vastutus võtta."

(N 26): "Sel hetkel, kui oli vaja eriala valida ja ülikooli minna, võtsid vanemad selle üle kontrolli. Sest tol hetkel ei tahtnud ma üldse õppida, aga nüüd olen neile selle eest tänulik."

Tulevikuplaanide suhtes intervjueeritavatel erilisi eriarvamusi vanematega ei olnud. Enamus vanematest toetavad vastajate seisukohti tuleviku suhtes, arutavad ja annavad vajadusel aega iseseisvaks otsustamiseks.

(M 22): "Mu vanemad toetavad mind täielikult ja usuvad, et isegi kui mõni minu otsus osutub veaks, jääb see vaid kogemuseks. See tähendab, et nad toetavad iga ettevõtmist, ükskõik kuhu see mind ka ei viiks."

Eriarvamused vanematega said alguse mitmelt erinevalt pinnalt, milleks olid olme, keelte õppimine, elukutse, pere loomine. Intervjueeritavad (M 22, M 22) rõhutasid, et põhilised eriarvamused on seotud keelte õppimisega.

(M 22): "Kõige aktuaalsem praegu on vene keeles õppimine, eesti keelele üleminek."

(M 22): „Peamine on võõrkeeled, kuna ma tõesti tahan, et mu vendadel oleks hea inglise keele oskus. Kui ma kodus olin, rääkisin vanematele, et teil on televiisor, millel on võimalus keelt vahetada ja anda noorematele vendadele võimalus vaadata inglise keeles multifilme. Kuid nad ei tahtnud seda teha.“

Naissoost vastajad rõhutasid rohkem hariduse, pere loomise ja olmeküsimuste põhjal tekkinud eriarvamusi.

(N 21): "Eriarvamusi oli tuleviku, karjäärите, väärtushinnangute alusel, näiteks millises vanuses pere luua, laste saamise osas."

Kuna perekond on intervjuerijate jaoks oluline ning seetõttu pole üllatav, et neli kuuest usuvad, et laste saamine on oluline ja see tugevdab olulisel määral perekondlikke suhteid.

(N 19): *“Lapsed, need on elu lilled. Nendest kahest ilmneb üks, mis inimesi ühendab. Üha enam märkan, et laste tulekuga muutuvad inimesed lähedasemaks, muutuvad nende isiklikud suhted.”*

Kaks intervjueeritavat (N 21, N 26) seisid silmitsi hirmuga, et lapsed on suur vastutus ja nad võtavad rohkem, kui annavad.

(N 21): *“Mul on hirm, et ma ei saaks lapsest lahti lasta, kui mul on lapsed. Ma tean, et kui mul oleks laps, siis ta oleks mulle tähtsam kui mina ise ja ma ei ole valmis praegu seda valikut tegema selle kasuks, et keegi oleks minust endast tähtsam.”*

Küsimuses perekonnas tekkinud eriarvamuste ja tülide põhjuste kohta rääkisid kõik vastajad igapäevastest olmelistest asjadest. Mõni ei teinud seda, mida vanemad palusid, jätsid pesemata nõud jne. Kuid mõned täheldasid arusaamatusi laste ja vanemate vahel ning laste käitumist.

(N 19, M 22, N 26): *“Kui inimesed ei väljenda ennast korrektselt, et kui saab valesti millestki aru, tegude pärast, mis ei olnud kooskõlas perekonna põhimõtetega.”*

Küsimusele, kuidas tülid tavaliselt lahenevad, anti intervjuudes erinevaid vastuseid. Vanim vastaja (N 26) mainis oma noorukieaga meenutades, et tülid vanematega lahendati vitsaga. Nooremate intervjueeritavate (N 21, M 22) peredes tavaliselt inimesed rahunevad, räägivad ning vabandavad. Mõnede vastajate (N 19 ja M 22) peredes lahenevad tülid tavaliselt vaibudes – aja möödudes jahtuvad tüli osalised maha ja esialgne olukord taastub ilma vabandusteta. Läbi rääkimata vaibunud tülid on viinud selleni, et isiklike suhete loomisel ei ole näiteks üks intervjueeritud noormees õppinud, kuidas paluda andestust olukorras, kus ta tunneb, et on süüdi.

(M 22): *“Meie peres on probleem, meil ei ole tavaks vabandama. See tähendab näiteks, et kui me emaga tülitseme ja see pole minu süü, siis ta näitab, et vabandab sellega, et võib mulle lihtsalt taldriku maiuspala tuua ja see on selline žest tema poolt, nagu „vabandust“. Selle tõttu on mul probleem, et mul on väga raske vabandada, kui olen süüdi.”*

Vastaja (N 24) ütles, et tema ise on lepitamise algataja. Kaks intervjueeritut (N 19, N 21) mainisid, et ikkagi ema võtab enda peale selle algatamise. Intervjueeritavad ei maininud isasid selle teema kontekstis. Intervjueeritav (N 26) tunnistas, et selleks on tema vanem vend või noorem õde.

Perekonna kontekstis solvangute andeks andmise ja unustamise kiiruse suhtes olid vastajad ühel arvamusel.

(N 21): *“Perekonna kontekstis on see lihtne. On oluline, et inimene vabandaks ja et see oleks siiras.”*

Positiivseid hinnanguid andnud vastajate seas eristus aga üks kriitiline.

(M 22): *“Väga raske. Olen vihapidaja.”*

Seoses vastutuse võtmisega kellegi tegude eest vastas enamus intervjueeritustest (N 21, M 22, N 24, N 26), et nad võivad võtta vastutuse tegude eest, mida nad ise pole teinud, ja perekondlikus kontekstis juhtus seda sageli.

(N 21, N 26): *“Pidin vahel oma noorema õe või venna eest vastutust võtma ja karistust kandma.”*

Vastajad (N 19, M 22) tõi esile, et neil sellist situatsiooni polnud ja kui oleks, siis ei võtaks nad vastutust teiste inimeste tegude eest.

Samas puudutab oluline osa perekonnasisesest kommunikatsioonist vendade ja õdede vahelisi suhteid ning vanemate suhtumist kõikidesse lastesse. Kuuest intervjueeritavatest viiel on õed-vennad ja neist kolm on oma pere vanimad lapsed. Neli vastajat märkisid, et kuigi vanemad armastavad lapsi võrdselt, on nende kohtlemine erinev.

(M 22): *“Erinevas vanuses oli erinev kohtlemine. Kui õde oli väiksem, siis ta sai tähelepanu rohkem kui mina.”*

Samuti rõhutasid pere vanimad lapsed erinevusi laste kasvatustüüvides.

(N 21): *“Võin tõstatada esimene laps peres olemise teema. See on väga raske, sest mõned peavad seda mustandiks, et esimene laps on alati mustand. Katse-eksituse meetodil arendavad vanemad vanemlikke oskusi. Arvan, et ka minu puhul juhtus nii. Kuna mu ema, kui ta mind sünnitas, oli liiga noor, oli tal vaja korruga tegeleda oma elu ja haridusega. Teise ja kolmanda lapse puhul oli tal juba kogemus kasvatamisel ja kasvatas mu vendi-õdesid leebemalt.”*

Enamasti said intervjueeritavad iga päev koduseid kohustusi (põrandate ja nõude pesemine, prügi väljaviimine, tolmu pühkimine, koertega jalutamine jne.) oma vanematelt, kuid laste erineva vanuse tõttu olid kohustused ka erinevad. Vaadates tagasi ka oma lapsepõlvele ja

võrreldes end samas vanuses olevate vendade ja õdega märkasid vastajad, et vanemad annavad viimastele hoopis vähem kohustusi ning vennad ja õed vastutavad lihtsamate asjade eest kui nemad selles vanuses.

(N 21, M 22): “Oma venna ja õe vanuses vastutasin päris paljude asjade eest, mis puudutasid majapidamisasju, kooli, ajaplaneerimist ja nii edasi. Nüüd on minu nooremate vendade ja õdede põhiülesanneteks käia koolis ja kanda puhtaid riideid.”

Hoolimata laste erinevast kohtlemisest peredes, väitsid vastajad end olevat oma vendade ja õdedega sõbralikes suhetes. Intervjueeritavate vastustest võib välja lugeda mitmeid seiku, mida nende jaoks tähendab olla vend või õde. Vastaja (N 26) sõnul tähendab õeks olemine armastavat ja hoolitsevat rolli. Meessoost vastajad on veendunud, et vennaks olemine on usalduslik koht, kuhu võib tulla probleemidega, millega vanemate juurde tulla ei saa. Samas märkis vastaja (N 21), et tema jaoks tähendab õe roll venna ja õe elus nähtamatuks inimeseks olekut, kes on alati nende jaoks olemas.

(N 21): “Olla inimene, kes võib olla nähtamatu, kuid on alati olemas. See tähendab, et pöörad ümber ja seal ma seisan. Ilmselt tähendab see samaaegselt peamiseks fänniks ja kriitikuks olekut.”

2.3.3. Traditsioonide järgimine ning vanemate väärtuste ja seisukohtade mõju noortele

Kolmanda ja neljanda uurimisküsimuse abil otsis autor vastust sellele, milliseid traditsioone intervjueeritavate peredes järgitakse ning kuidas vanemate väärtused ja seisukohad on noori mõjutanud. Perekonna üheks oluliseks tugitalaks on traditsioonid, millest perekond kinni peab. Intervjueeritavat (N 21, M 22, M 22, N 26) märkisid erinevaid olulisi peretraditsioone – näiteks tähistatakse koos pühi ja sünnipäevi, tehakse kingitusi mitte ainult pühade puhul, käiakse piknikul, süüakse koos. Intervjueeritavatele meeldivad traditsioonid ja nad näevad nende positiivseid aspekte ning soovivad, et peredes, mille nad ise loovad, oleksid traditsioonid.

(N 21): “Suhtun traditsioonidesse positiivselt. Kui mul oleks oma pere, siis ma juurutaksin sinna enda pere traditsioone.”

Põlvest põlve edasiantavate usuliste traditsioonide ja kommete järgimise küsimuses vastajate arvamused lahknesid. Kristlikus peres üles kasvanud intervjueeritavad usuvad, et

religioosete traditsioonide edasiandmine on oluline ja see ühendab perekondi, kuid usuvad ka, et pelgalt traditsioonide edasiandmisest ei piisa, oluline on õpetada ka suhteid Jumalaga.

(N 19): "See on tähtis. Kuid pelgalt edastamisest ei piisa, on vaja õpetada omama suhet Jumalaga."

Ilmalikes peredes üles kasvanud vastajate arvates peaksid usuliste traditsioonide ja kommetega nõustuma kõik osapooled, kuid seda ei saa peale suruda ainult vanemad.

(N 21): "Selliseid traditsioone saab loomulikult põlvest põlve edasi kanda, kui mõlemad põlvkonnad sellega nõus on. Sest on asju, mida antakse edasi põlvest põlve ja keegi ei küsi, kas ta seda soovib mingil loomulikul moel ja mitte alati positiivselt."

Traditsioonid on üks osa pereväärtustest ning nii nagu traditsioonid, tähendavad ka väärtused intervjuueeritavate jaoks seda, mis pereliikmeid ühendab.

(N 21): "Perekond on kollektiiv ja igas kollektiivis peavad olema väärtused. Nende põhjal otsustatakse, mida endaga vabal ajal peale hakata. Väärtustest tuleks rääkida nii, et kõik neist aru saaksid."

Eelnevatele intervjuu küsimustele leitud vastuste põhjal saab teha järeldusi selle kohta, millised väärtused on intervjuueeritute peredes au sees. Konkreetsetest väärtustest rääkides selgus, et mõne intervjuueeritava jaoks on need sarnased. Üheks enim mainitud väärtuseks oli armastus. Viis intervjuueeritud mainisid armastust selles peres domineeriva väärtusena, kus nad üles kasvasid. Pooled intervjuueeritute märkisid, et toetus, hoolivus ja abivalmidus on nende jaoks olulisemate pere põhiväärtuste seas. Kaks tõstsid esile vanemate austamise ning puudutust (käest kinni hoidmine, kallistamine jne.).

Iga intervjuueeritav tõi välja enda pere loomiseks kõige olulisemad väärtused:

(N 19): "Suhtlemine."

(N 21, M 22): "Hoolivus."

(M 22): "Toetus."

(N 24): "Puudutus."

(N 26): "Vanemate austamine."

Vanemate poolt edasi antud väärtused mõjutasid intervjueeritavaid nende sõnul nii heas kui ka halvas mõttes.

(N 21): *“Vaatamata sellele, et minu peres on perekonna loomine olulise tähtsusega, viivitan siiski selle alustamisega. Oma ema isiklikul näitel saan ma vastupidi aru, kui raske see on ja kui palju vastutust selles peitub, ning seetõttu viivitan selle hetkega.”*

(M 22): *“Ma arvan, et mõju oli pigem negatiivne kui positiivne. Mul on raske oma emotsioone välja näidata lihtsalt sellepärast, et mu peres see ei olnud kombeks.”*

Seoses väärtustega, mida tuleks lastele õpetada, kõlasid erinevad seisukohad. Jällegi oli üheks enamlevinud teemaks armastus. Vastajate (M 22, N 24) hinnangul tuleb õpetada lastele inimelu väärtust. Vastajad (N 19, N 24) arvavad, et oluline on inimeste aktsepteerimine sellisena, nagu nad on. Vastajad (N 21, M 22) mainisid emotsionaalset lähedust.

(N 21): *“Sest mulle ei õpetatud lapsepõlves, mida tähendab olla kellegagi lähedane, eriti vanematega. Võiksime jagada sama ruumi, kuid me ei olnud emotsionaalselt lähedased.”*

2.3.4. Järeldused ja ettepanekud

Bakalaureusetöös tehtud analüüsi põhjal saab autor teha teatud järeldusi Ida-Virumaa kristlikest ja ilmalikest peredest pärit noorte pereväärtustest. Järeldused põhinevad töös olnud neljale uurimisküsimusele leitud vastustel.

Esimese uurimisküsimuse abil selgitas autor välja, mida uuringus osalenud noorte arvamusel Ida-Virumaa noored elus tähtsustavad. Intervjuude tulemustest selgus, et üldiselt noored peavad oluliseks suhteid, enesearengut, rahatarkust ning nende jaoks pole vähetähtis trendide järgimine ja populaarne olla. Samas rääkisid intervjueeritavad sellest, et noored väärtustavad sõprust ning usalduslikke suhteid, kuid samuti selgus, et vastajate hinnangul on noorte suhtlemisoskus digitehnoloogia tõttu võrreldes nende vanemate põlvkonnaga kannatanud. Samuti tuli ühe olulise teemana välja, et intervjueeritud noorte jaoks on oluline üldtunnustatud reeglitest kinni pidamine ka siis, kui keegi neid ei järgi ning korralikult ja kombekalt käitumine ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimine. Selle uurimisküsimuse abil ei leidnud autor erinevusi kristlikest ja ilmalikest peredest pärit vastajate arvamustes.

Teise uurimisküsimuse abil leidis autor vastuse küsimusele millised on uuringus osalenud Ida-Virumaa noorte suhted vanemate ja õvedega perekonnas. Tulemusi üldistades saab öelda, et kõik intervjueeritavad tähtsustavad enda peresid, kuid kõigil polnud vanematega usalduslikke suhteid. Samas jagunesid arvamused selles vanemate eeskujuks pidamises. Õvedega suhted on vastajatel head ning nad peavad end nendega sõpradeks. Selle uurimisküsimuse abil leidis autor esimese erinevuse kristlikest ja ilmalikest peredest noorte väärtuste vahel. Erinevus seisneb enda vanemate tingimusteta armastamises. Kristlikest peredest pärit intervjueeritavad leidsid, et laps ei pea enda vanemaid tingimusteta armastama, kuid peab neid tingimusteta austama, sest austus vanemate vastu tuleb piiblikest väärtustest. Ilmalikke traditsioone järgivates peredes üles kasvanud vastajad usuvad, et armastus ja austus vanemate vastu ei ole enesestmõistetav, vaid peab pereringis suheldes välja kujunema.

Kolmanda ja neljanda uurimisküsimuse abil leidis autor vastused küsimustele milliseid traditsioone järgitakse peredes ning kui palju vanemate väärtused ja seisukohad on vastajaid mõjutanud. Intervjuudes selgus, et nelja vastaja peredes domineerivad sellised traditsioonid nagu koos pühade ja sünnipäevade tähistamine, kingituste tegemine, piknikul käimine, koos söömine. Traditsioonide osas selgus ka teine erinevus kristlikest ja ilmalikest peredest noorte väärtuste vahel. Kristlikus peres üles kasvanud intervjueeritavad usuvad, et religioosete traditsioonide edasiandmine on oluline ja see ühendab perekondi, kuid nad on ka veendunud, et pelgalt traditsioonide edasiandmisest ei piisa, oluline on õpetada ka suhteid Jumalaga. Ilmalikus peres üles kasvanud vastajate arvates peaksid usuliste traditsioonide ja kommetega nõustuma kõik osapooled, et seda ei saa peale suruda ainult vanemad.

Autor leiab, et noorte väärtuste perekonna kontekstis uurimine on väga oluline, ning nii Ida-Virumaa kui ka teiste piirkondade kontekstis tuleks selliseid kvalitatiivseid uuringuid teha rohkem. Kuna see bakalaureusetöö toob välja vaid kuue Ida-Virumaa noore arvamused, teeb autor ka ettepaneku, et edaspidi võiks seda teemat ka ülevaatlikumalt uurida ning teha kvantitatiivne küsitlusuuring Ida-Virumaa ja teiste piirkondade noorte seas ning selgitada välja, kas need pereväärtused, mis tulid sellest tööst välja, on samasugused ka teistel noortel ning millised võiks olla võimalikud erinevused. Järgmise ettepanekuna võiks uurida mitte ainult protestantlikest, vaid ka õigeusklikest peredest pärit noorte pereväärtusi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö teema on „Perekond kui noorte pereväärtuste kujunemise keskkond Ida-Virumaa noorte näitel“. Töö eesmärgiks oli selgitada välja erinevusi Ida-Virumaa kristlikest ja ilmalikest peredest pärit noorte pereväärtuste vahel.

Bakalaureusetöö teoreetilises osas andis autor ülevaade väärtustest, perekonna rollist noorte elus ning pereväärtuste olemusest, põlvkondlikutest erinevustest, traditsioonidest ja religioonist kui väärtuste kujundajatest.

Bakalaureusetöö empiirilises osas tutvustas ta töö metoodikat ja valimit, analüüsis intervjuudega kogutud andmeid ning esitas uurimistulemused ja järeldused. Andmete kogumiseks kasutas autor kvalitatiivset poolstruktureeritud intervjuu meetodit ning intervjuust saadud tulemusi analüüsis temaatilise analüüsi kaudu. Intervjuudes osales neli tütarlast ja kaks noormeest vanuses 19 – 26 aastat. Kõik intervjuueeritud on Ida-Virumaa noored.

Autor leidis töös vastused neljale uurimisküsimusele.

Esimese abil otsis ta vastust küsimusele mida uuringus osalenud Ida-Virumaa noored oma elus tähtsustavad. Intervjuudest selgus, et üldiselt peavad tänapäeva noored oluliseks suhteid, sõprust, enesearengut, rahatarkust ja üldtunnustatud reeglitest kinni pidamist ning nende jaoks pole vähetähtis trendide järgimine.

Teine puudutas uuringus osalenud Ida-Virumaa noortel suhteid vanemate ja õvedega perekonnas. Kõik intervjuueeritavad tähtsustavad enda peresid, kuid kõigil ei olnud vanematega usalduslikke suhteid. Need intervjuueeritavad, kellel olid intervjuu ajal vanematega usalduslikud suhted, mainisid, et see ei ole alati nii olnud, sest teismelisena ei saanud nad oma vanemaid usaldada. Põhjusena tõid nad esile, et üleminekueas tundus neile, et kõik on nende vastu. Õvedega suhted on head ning intervjuueeritavad peavad end nendega sõpradeks.

Kolmandaga keskenduti sellele, milliseid traditsioone järgitakse uuringus osalenud noorte peredes. Intervjuudes selgus, et nelja vastaja peres domineerivad sellised traditsioonid nagu koos pühade ja sünnipäevade tähistamine, kingituste tegemine, piknikul käimine, koos söömine.

Neljas puudutas seda kui palju on vanemate väärtused või seisukohad uuringus osalenud noori mõjutanud. See, mida perekonnas aktsepteeritakse ning kuidas vanemad oma kohustustega hakkama saavad, on mõnda intervjuueeritavat negatiivselt mõjutanud. Teisest küljest on mõnedel vastajatel peredes olevad väärtused aidanud kujundada maailmapilti ja leida oma teed elus.

Intervjuudest selgus vaid kaks erinevust uuringus osalenud Ida-Virumaa kristlikest ja ilmalikest peredest pärit noorte pereväärtuste vahel. Esimene seisneb vanemate tingimusteta armastamises. Kristlikest peredest pärit intervjuueeritavad leidsid, et laps ei pea enda vanemaid tingimusteta armastama, kuid peab neid tingimusteta austama, sest austus vanemate vastu tuleb piiblikest väärtustest. Ilmalikke traditsioone järgivates peredes üles kasvanud vastajad usuvad, et armastus ja austus vanemate vastu ei ilmne iseenesest. Teine erinevus seisneb religioosete traditsioonide edasiandmise tähtsustamises. Kristlikest peredest pärit noored usuvad, et pelgalt traditsioonide edasiandmisest ei piisa, oluline on õpetada ka suhteid Jumalaga. Ilmalikes peredes üles kasvanud vastajate arvates peaksid usuliste traditsioonide ja kommetega nõustuma kõik osapooled, et seda ei saa peale suruda ainult vanemad. Tulemust, miks antud uuringus ainult kaks erinevust välja tulid saab selgitada sellega, et ka tänastes ilmalikes peredes ja kogu ühiskonnas domineerivad väärtused on kujunenud välja ühiskonnaelu korraldust varasemalt reguleerinud religiooni ehk siis kristliku kultuuriruumi mõjul. Samuti väärrib antud teema edasist uurimist.

Autor leiab, et bakalaureusetöös püstitatud eesmärk on saavutatud ja uurimisküsimustele vastuseid leitud.

SUMMARY

The topic of this bachelor's thesis is "Family as an environment for the formation of young family values in the example of young people in Ida-Viru County". The aim of the thesis was to identify the differences between the family values of young people from Christian and secular families in Ida-Viru County.

In the theoretical part of the bachelor's thesis, the author gave an overview of the values, the role of the family in the life of young people, the nature of family values, generational differences, traditions and religion as the formers of values.

The empirical part of the bachelor's thesis introduces the methodology and sample of the work, analyzes the interview data and presents the research results and conclusions. In order to collect the data, the author used a qualitative semi-structured interview method and analyzed the results of the interview through thematic analysis. Four girls and two boys aged 19 to 26 took part in the interviews. All interviewed are young people from Ida-Viru County.

The author found answers to four research questions in the bachelor's thesis.

With the help of the first one, the author sought an answer to the question of what do the young people of Ida-Viru County who participated in the research value in their lives. In general, youth attach importance to relationships, friendship, self-development, financial wisdom, and it is not very important for them to follow trends and be popular and adhere to generally accepted rules.

The second one concerned the relationship in the family of young people in Ida-Viru County who participated in the study with their parents and siblings. All interviewees prioritize their families, but not everyone has a trusting relationship with their parents. Those interviewed who had a trusting relationship with their parents during the interview mentioned that this was not always the case, and as a teenager they could not trust their parents. For this reason, they pointed out that in transition, they felt that everyone was against them. The relationship with siblings is good and the interviewees consider themselves friends with them.

The third one focused on what traditions are observed in the families of the young people involved in the research. Interviews revealed that the families of the four respondents are dominated by traditions such as celebrating holidays and birthdays together, gifting gifts, going to a picnic and eating together.

The fourth one concerned how much have parents' values or views affected the young people in the research. On the one hand what is accepted in the family and how parents handle their responsibilities has had a negative impact on some interviewees. On the other hand, some respondents' values in their families have helped to shape the world picture and find their way in life.

The interviews revealed two differences between the family values of young people from Christian and secular families in Ida-Viru County. The first is the unconditional love of parents. Interviewees from Christian families found that a child does not need to love his parents unconditionally, but must respect them unconditionally, because respect for his parents comes from biblical values. Respondents who grew up in families following secular traditions believe that love and respect for parents are not self-evident. Another difference lies in the importance of the transfer of religious traditions. Young people from Christian families believe that simply passing on traditions is not enough; it is also important to teach about the relationship with God. According to respondents who have grown up in secular families, all parties should agree with religious traditions and customs that this cannot be imposed only by parents. The result, why only two differences emerged in this study, can be explained by the fact that the dominant values in today's secular families and in society as a whole have been formed under the influence of the religion that previously regulated the organization of social life, i.e., the Christian cultural space. This topic also deserves further research.

According to the author, the objective set in the bachelor's thesis has been achieved and answers to research questions have been found.

KIRJANDUS

Alexander, J. (2016). *A Systematic Theory of Tradition*. Journal of the Philosophy of History 10. (lk 1–28).

Basáñez, M. (2016). *A world of three cultures: honor, achievement and joy*. New York: Oxford University Press.

Braun, V., Clarke, V. (2006). *Using Thematic Analysis in Psychology*. Qualitative Research in Psychology, 3. (lk 77-101).

Fiske, A. P. (1992). *The Four Elementary Forms of Sociality: Framework for a Unified Theory of Social Relations*. Psychological Review, 99(4). (lk 689-723).

Graburn, N. (2008). *What is Tradition?* Museum Anthropology, 24(2-3). (lk 6-11).

Hofstede, G., Hofstede, G. J., Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: software of the mind: intercultural cooperation and its importance for survival*. New York: McGraw-Hill.

Howe, N., Strauss, W. (2007). *The Next 20 Years: How Customer and Workforce Attitudes Will Evolve*. <https://hbr.org/2007/07/the-next-20-years-how-customer-and-workforce-attitudes-will-evolve> (viimati vaadatud aprill 2023)

Ilisko, D., Kravale-Paulina, M. (2013). *Sustainability of family values throughout the generations as viewed by the bachelor program students*. Society, Integration, Education. Proceedings of the International Scientific Conference. (lk 83-90).

Inglehart, R., Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*. New York, NY: Cambridge University Press.

Jadov, V. (2007). *Sotsioloogilise uurimistöö strateegia*. Moskva: Omega-L.

Kall, L. (2020). *Laste eluga rahulolu ja seda mõjutavad lähikeskkonna tegurid*.

Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduste valdkond.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/68065/kall_laura_ba_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y1.4. [Traditsioonide tähtsus inimeste elus](#) (viimati vaadatud aprill 2023)

Kalmus V., Masso, A., Linno M. (2015) *Kvalitatiivse sisuanalüüsi eripära*. Kvalitatiivne sisuanalüüs. Teksti- ja diskursusanalüüsi meetodid. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (viimati vaadatud aprill 2023)

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Andmekogumismeetodid. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/intervjuu> (viimati vaadatud aprill 2023)

Mahoney, A., Pargament, K. I., Murray-Swank, A., ja Murray-Swank, N. (2003). *Religion and the sanctification of family relationships*. Review of Religious Research, 44(3). (lk 220-236).

McCrindle, M. (2014). *Generations defined*. The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations.

McKenna, A. (2023). *Generation X*. <https://www.britannica.com/topic/Generation-X> (viimati vaadatud aprill 2023)

Mustika, F., Rahmiati, Sari, N., Fadilah. (2021). *The Role of the Family Environment in Building the Environmental Care Character of Geography Education Students*.

Nugin, R. (2011). *Coming of age in transition: some self-reflexive social portraits of the 1970s cohort in Estonia*. Tallinn: Tallinn University.

Ojala, A. (2016). *Välismaal õppimise mõju indiviidi väärtustele – yfu eesti vahetusõpilaste näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Majandusteaduskond.

<https://www.yfu.ee/wp-content/uploads/2016/07/Annika-Ojala-Bakalaureuset%C3%B6%C3%B6-1.pdf> (viimati vaadatud aprill 2023)

Pargament, K. I. (1997). *Bridging Worldviews and Practices*. The psychology of religion and coping: Theory, research, practice. The Guilford Press, New York.

Preston, J. L., Ritter, R. S., ja Hernandez, I. (2010). *Principles of religious prosociality: A review and reformulation*. Social and Personality Psychology Compass, 4(8). (lk 574-590).

Realo, A. (2013). *Väärtused*. Eesti Inimarengu Aruanne. Eesti maailmas. Heidmets, M. (toim). 2012/2013. (lk 43-53). Tallinn: Eesti Koostöö Kogu. <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2018/02/4553.pdf> (viimati vaadatud aprill 2023)

Rezsosazy, R. (2001). *Values, Sociology of*. Smelser, N. J., Baltes, P. B. (toim.). International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (16153–16158). Oxford: Elsevier Science Ltd.

Rämmer, A., Ainsaar, M., Realo, A. (2019). *Väärtuste mõiste ja muutus*. Väärtused kui inimvara ja nende seos ühiskonna arenguga. https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2019/02/Arenguseire-Keskus_V%C3%A4%C3%A4rtused-kui-inimvara_2019.pdf (viimati vaadatud aprill 2023)

Schwartz, S. H. (2006). *Introduction to the Values Theory*. Basic human values: Theory, measurement, and applications. https://uranos.ch/research/references/Schwartz_2006/Schwartzpaper.pdf (viimati vaadatud aprill 2023)

Sepp, J. (2009) *Perekonna ja lapsevanema osatähtsus lapse arengus*. <https://jmadisson.wordpress.com/2009/07/09/1-1perekonna-ja-lapsevanema-osatahtsus-lapse-arengus/> (viimati vaadatud aprill 2023)

Smith, C., ja Snell, P. (2009). *Souls in Transition: The Religious and Spiritual Lives of Emerging Adults*. Oxford University Press.

Tiit, E. M. (2000). *Sündimuse dünaamika Eestis. Mõjutused, trend ja prognoos euroopa rahvastikuprotsesside taustal*. Uurimisprojekti aruanne. Tartu: Tartu Ülikool. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/sundimuse_dunaa_mika_eestis.pdf (viimati vaadatud mai 2023)

Titma, N. (2002). *30- ja 50-aastaste põlvkonnad uue aastatuhande künnisel*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda.

Tuulik, M. (2006). *Kõlbeline kasvatus*. Tallinn: OÜ Vali Press.

Valeeva, R., Korolyeva, N., Sakhapova, F. (2016). *Case-study of the High School Student's Family Values Formation*.

Waters, S. (2021). *How to instill family values that align with your own*. <https://www.betterup.com/blog/family-values> (viimati vaadatud aprill 2023)

Wilcox, W. B., ja Wolfinger, N. H. (2016). *Soul mates: Religion, sex, love, and marriage among African Americans and Latinos*. Oxford University Press.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cole, M. (toim.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

LISA

Lisa 1. Intervjuukava

Intervjuuga kogutakse andmeid Tartu Ülikooli Narva kolledži noorsootöö üliõpilase Maria Lazutina bakalaureusetöö jaoks. Intervjuus uuritakse noorte arvamusi perekonnast ja selle rollist väärtuste kujunemisel. Andmete analüüsil lähtutakse uuringute eetikakoodeksis intervjuudele kehtestatud anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse nõuetest ehk siis vastuste analüüsil ei seostata neid vastaja isikuga. Kui intervjuueeritav on nõus, siis intervjuu salvestatakse, kuid see kustutatakse pärast andmete analüüsi ning peale intervjuueerija ja töö autori seda ei näe. Kui intervjuueeritav keeldub intervjuud salvestamisest, siis tehakse intervjuueeritava arvamuste üleskirjutamiseks kirjalikke märkmed.

Kõigepealt räägime sellest, mis on noorte elus tähtis

0. Mis on Sinu jaoks elus oluline?
1. Millised on noortele eluks vajalikud pädevused, teadmised ja oskused?
2. Mida noored oma elus oluliseks peavad?
3. Kuidas Sulle tundub – kas tänased noored elavad Sinu vanemate põlvkonnast paremini või halvemini?
4. Kas Su peres on olulisi traditsioone?
5. *Kui on, siis kuidas Sa nendesse suhtud?*
6. *Kas on mingeid traditsioone, mida Sa ei soovi järgida?*
7. Kui olulisel kohal on Sinu jaoks põlvest põlve edasiantavate usuliste traditsioonide ja kommete järgimine?
8. Kas Sinu peres järgitakse kristlikke väärtushinnanguid ja kombeid (piibli tõdede aktsepteerimine, kirikus käimine, Jumalasse uskumine) või pigem ilmalikke vaateid?
9. *Siin võiks ka küsida, kas ta osaleb mõne usukoguduse tegevuses. Kui vastab jaatavalt, siis võiks küsida millis(t)e tegevus(t)es.*

Perekond (kes on sinu perekond?):

1. Kui oluline on Sinu jaoks perekond?
2. Kas Sinu ema ja isa elavad koos? (Kui vastus on jaatav, siis võiks küsida kas see on registreeritud kooselu).
3. Kas Su vanemad on Sinu jaoks autoriteediks ja eeskujuks? Palun selgita miks?

4. Kuidas kirjeldaksid oma suhteid vanematega? Mida saad neile usaldada?
5. Kas tunned, et oled oma peres tähtis või oluline liige? Kuidas Sa sellest aru saad?
6. Kuidas Sa arvad, kas lapsed peaksid oma vanemaid tingimusteta armastama ja austama või peaksid vanemad pälvima oma laste armastuse ja austuse?
7. Kas Sinu jaoks on olulisem Sinu heaoluks kulutatud raha (Sulle ostetud asjad, vidinad jne) või vanematega koos veedetud aeg?
8. Mis on Sinu arvates Sinu vanemate jaoks esmatähtis, Sinu eest hoolitsemine või Sinuga suhte loomine? (Kas suhtlus, ühised reisirid või midagi muud)?
9. Kuidas Sa saad aru, kui palju vanemad Sind armastavad? Palun too näiteid

Suhted perekonnas:

10. Kas Sul on olnud mõnes küsimuses ka mingeid eriarvamusi oma vanematega?
11. Kui peres on tülisid, siis millistel põhjustel need tekkivad?
12. Kuidas need tavaliselt lahenevad?
13. Kes on perekonnas leppimise algataja?
14. Kui kergesti suudad solvanguid andestada ja unustada?
15. Kas suudad vastutada millegi eest, mida Sa ise ei teinud? (nt kui noorem vend või õde tegi midagi valesti)
16. Millised on Sinu jaoks usalduslikud inimeste vahelised suhted?
17. Kas need on usalduslikud ka Sinu perekonnas?
18. Kui sageli on Sinu peres tavaks jagada muresid, kogemusi, saavutusi, ebaõnnestumisi?
19. Kas oled oma tulevikuplaane ka vanematega arutanud – mida nemad arvavad või soovivad?
20. Kuidas Sa arvad, et Su vanemad kontrollivad Sind rohkem ja võtavad Sinu elu eest rohkem vastutust, kui peaksid?
21. Kas vanemad peaksid mõnikord oma laste eest rohkem vastutust võtma? Millises olukorras see Sinu arvates juhtuda võiks?
22. Kus lõppeb Sinu arvates vanemate vastutus ja kust algab kontroll Sinu elu üle? Kas saaksid tuua mõne näite?
23. Kas Sul on õdesid või vendi? Kas vanemad kohtlevad kõiki lapsi võrdselt? Kuidas Sa sellest aru saad?
24. Mida tähendab Sinu jaoks „olla vend/õde“?

25. Kes Sa oled, enda arvates, oma õdedele-vendadele? (Mida Sa oma õdedele-vendadele tähendad?) Millised on Su suhted nendega?
26. Kas võid öelda, et saad oma õdede-vendadega hästi läbi, oled neile sõber?
27. Kas Sa vastutad oma peres millegi eest? (Kui vastab jaatavalt, siis küsida mis see on).
28. Kas Sinu vennad ja õed vastutavad millegi eest?
29. Kas oled nõus vastutuse jaotusega oma peres?

Väärtused:

30. Kas inimesed peaksid üldtunnustatud reeglitest kinni pidama ka siis, kui keegi neid ei järgi?
31. Kui olulisel kohal on Sinu jaoks korralikult ja kombekalt käituda ja vältida tegevusi, mida teised võiksid pidada sobimatuks?
32. Mida tähendab Sinu jaoks turvalisus, elamine turvalises keskkonnas?

Pereväärtused:

33. Mida Sinu peres oluliseks peetakse? Millised pereväärtused on kõige olulisemad Sinu jaoks?
34. Kui palju on Sinu vanemate väärtused või mõtted Sind mõjutanud?
35. Milliseid väärtusi tuleks Sinu arvates kodus lastele õpetada?
36. Kuidas mõjub pereelule see, kui naine täiskohaga töötab?
37. Kas mees peaks teenima raha ja naine hoolitsema kodu ja pere eest?
38. Mida tähendavad Sinu jaoks pere väärtused?
39. Milliseid pereväärtusi võtaksid oma vanematekodust kaasa oma pere loomisele?
40. Kui oluline on laste saamine? Mida see annab?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, *Maria Lazutina*

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Perekond kui noorte pereväärtuste kujunemise keskkond Ida-Virumaa noorte näitel,

mille juhendaja on *Andu Rämmer*, PhD (sotsioloogia), Tartu Ülikooli Narva kolledži noorte uuringute kaasprofessor,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maria Lazutina

14.05.2023